

PGS. TS. Trần Chí Thiện
TS. Đỗ Anh Tài
TS. Patricia Sneesby

CƠ SỞ CHO PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN THEO VÙNG Ở VIỆT NAM KHU VỰC MIỀN NÚI PHÍA BẮC



ĐÀN NÔNG NGHIỆP

**PGS. TS. Trần Chí Thiện - TS. Đỗ Anh Tài
TS. Patricia Sneesby**

**CƠ SỞ CHO PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN
THEO VÙNG Ở VIỆT NAM
Khu vực miền núi phía Bắc**

**NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP
HÀ NỘI - 2007**

Người dịch

Phạm Thị Luyện

Nguyễn Hiền Lương

Đặng Ngọc Anh

Trần Công Nghiệp

LỜI TỰA

Việt Nam đã đạt được những thành tựu đáng kể trong công cuộc phát triển đất nước trong vài thập kỷ qua. Bên cạnh những kết quả đã đạt được cũng còn nhiều tồn tại cần khắc phục đó là sự phát triển không đồng đều giữa các vùng miền trong cả nước, sự chênh lệch giàu nghèo, v.v..., khu vực miền núi phía Bắc có những lợi thế và khó khăn trong việc phát triển kinh tế xã hội cũng như tiếp cận với những lợi ích của quá trình phát triển kinh tế đất nước trong những năm qua.

Cuốn sách này trang bị cả những kiến thức về mô hình phát triển theo vùng lãnh thổ đã được áp dụng thành công tại Tây Ban Nha, các quốc gia Châu Âu khác và Châu Mỹ Latin cũng như tại một số điểm nghiên cứu ở Thái Nguyên trong vài năm qua nhằm giúp cho việc áp dụng phù hợp với điều kiện kinh tế - xã hội của khu vực.

Cuốn sách này là thành quả của sự hợp tác trong nhiều năm giữa các chuyên gia nghiên cứu của trường Đại học Kinh tế và Quản trị Kinh doanh Thái Nguyên và các giáo sư đến từ trường Đại học Cordoba Tây Ban Nha. Để có được cuốn sách này chúng tôi xin trân trọng cảm ơn các tổ chức phi chính phủ INSA-E TEA và AIDA của Tây Ban Nha và đặc biệt là sự hợp tác, trợ giúp đầy hiệu quả của Ban Điều phối Viện trợ Nhân dân (PACCOM). Vì thế đây là công trình hợp tác quốc tế trong nhiều năm giữa các tổ chức và chính phủ hai nước Việt Nam và Tây Ban Nha.

Chúng tôi mong muốn cuốn sách này sẽ là cẩm nang cho các nhà nghiên cứu, các nhà lãnh đạo, hoạch định chiến lược của các địa phương trong khu vực để thấy rõ đặc trưng của khu vực miền núi phía Bắc (NMR) dưới nhiều góc độ khác nhau, đảm bảo rằng quá trình phát triển kinh tế xã hội của khu vực sẽ đóng góp cho sự phát triển chung của cả nước và sẽ mang lại nhiều lợi ích cho khu vực nông thôn miền núi phía Bắc.

Xin gửi lời chúc thành công tới quý độc giả và hy vọng cuốn sách này sẽ mang lại nhiều điều bổ ích cho quý vị độc giả.

Chủ tịch UBND tỉnh Thái Nguyên



Nguyễn Văn Kim

LỜI GIỚI THIỆU

Khi nhìn vào những gì đang diễn ra ở nhiều nơi trên thế giới, có những điều nổi lên rõ nét nhất, đó là thực trạng khá phổ biến trên hành tinh của chúng ta. Một trong số các vấn đề đó là tình trạng nghèo, hay nói cho đúng hơn, là tình trạng phần lớn dân số ở nhiều quốc gia phải nằm ngoài hệ thống phúc lợi.

Tình trạng “ngoài lề”, cùng với biểu hiện rõ nét nhất của nó là nghèo đói, đã trở nên phổ biến hơn là sự giàu có, và trong thực tế tỷ lệ dân số thế giới bị ngoài lề cao hơn nhiều so với số người “được lựa chọn” (hay trong cuộc) đang sống sung túc và dư thừa.

Công cuộc tìm kiếm giải pháp cho vấn đề này cũng giống như hiện tượng ngoài lề đó. Trong nhiều năm, các nhà kinh tế, các tổ chức quốc tế như Ngân hàng Thế giới (WB), Tổ chức Nông lương Thế giới (FAO), Chương trình Phát triển Liên Hợp quốc (UNDP), Ngân hàng Đầu tư và Phát triển (BID), các cơ quan hợp tác phát triển, ... cùng với chính phủ các nước đã đi tìm giải pháp cho vấn đề. Tuy nhiên, những kết quả thu được trong nhiều thập kỷ qua chưa được như mong đợi.

Vậy điều gì khiến cho tỷ lệ lớn dân số thế giới không được hưởng chế độ phúc lợi trở thành thực trạng chung và nan giải đến thế?

Về cơ bản, thực trạng của vấn đề trở nên ít nhiều khó chuyển biến, phụ thuộc vào mức độ thông tin về những nguyên nhân của vấn đề, vào các giải pháp và năng lực áp dụng chúng trong thực tiễn.

Thông tin và năng lực, trên mọi phương diện, là hai yếu tố then chốt trong những nỗ lực nhằm thay đổi tình thế.

Trong hai thập kỷ qua, đã có nhiều tiến bộ nhằm hiểu rõ về mặt kỹ thuật vấn đề “ngoài lề” của đa số người dân tại nhiều nước đang phát triển, cùng với nhiều tiến bộ trong việc xác định những cách tiếp cận khả dĩ để thúc đẩy một mô hình phát triển đồng đều hơn. Cách tiếp cận mang tính kỹ thuật mới nhất là cố gắng đưa những người từng bị gạt ra ngoài lề trở thành những nhà sản xuất và người tiêu dùng trên thị trường. Hơn nữa, ý tưởng này cho rằng sự hòa nhập đó cần diễn ra tại chỗ, và phải tính đến những tác dụng phụ, nghĩa là chi phí con người cao.

Có lẽ, những cách tiếp cận mang tính kỹ thuật mà chúng tôi đang đề cập, không phải là giải pháp tối ưu cho vấn đề này. Nhiều khả năng, thực trạng của vấn đề sẽ còn tiếp tục vận động và tiến triển. Nó đã luôn luôn như thế và chắc chắn sẽ vẫn như thế trong tương lai. Chúng ta có đầy đủ bằng chứng thực tế để khẳng định rằng, với mục tiêu đạt tới một mô hình phát triển toàn diện hơn, bằng cách tạo ra nhiều hơn những cơ hội phát triển cho đại đa số người dân ngay tại nơi họ đang sinh sống, hoặc trao cho họ trách nhiệm lớn hơn trong việc thúc đẩy sự phát triển của chính họ (với điều kiện có công cụ và nguồn lực cần thiết để thực thi được trách nhiệm đó), thì

những cách tiếp cận mang tính kỹ thuật ngày nay có tiềm năng lớn để giải quyết vấn đề này.

Ngày nay, những thử thách trong việc thay đổi thực trạng đa số người dân ở nhiều nước bị đứng “ngoài lề”, không phải chủ yếu do thiếu thông tin kỹ thuật về vấn đề và giải pháp mà chính là do các thiết chế quốc tế và các chính phủ thiếu năng lực điều hành để thực thi những phương pháp tiếp cận kỹ thuật cần thiết. Một điều lạ là, trong nhiều trường hợp, các tổ chức quốc tế với nhiều dự án phát triển đã không có phương pháp tiếp cận kỹ thuật mới nhất và phù hợp nhất. Hiển nhiên là, chính phủ các nước này lâm vào tình thế còn tồi tệ hơn, thậm chí cả trong những trường hợp mà các tổ chức quốc tế chính là bên tư vấn cho các chính phủ nên làm gì và không nên làm gì. Như vậy, thực tế đó là vấn đề thông tin là chính, và hơn nữa là chiến lược mang tính thể chế của các tổ chức quốc tế, cũng như trách nhiệm và quyết tâm chính trị của các chính phủ.

Trong hai thập kỷ qua, Chính phủ Việt Nam đã thực sự quan tâm đến mục tiêu phát triển đất nước một cách đồng đều. Chính phủ cùng với Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn đang nỗ lực tìm kiếm những công thức nhằm đảm bảo đa số người dân nông thôn được hưởng lợi từ những tiến bộ rõ rệt về phúc lợi xã hội của cả nước. Vấn đề này vẫn chưa kết thúc, trái lại có thể nói, nó đang ở thời điểm quyết định. Mong muốn đóng góp cho công cuộc đó, cuốn sách này do một đội ngũ chuyên gia viết, phân lớn trong số họ là người Việt Nam và đến từ nhiều nơi trong cả nước.

Với tất cả cố gắng, cuốn sách này đã có thể hoàn thiện hơn (nó ra đời trong điều kiện tài chính eo hẹp), nhưng giá trị của nó không nằm ở sự hoàn hảo, hay là một phân tích thấu đáo và sâu sắc về thực trạng nông thôn của đất nước (chắc chắn là đã những đội ngũ khác thực hiện những công trình tốt hơn). Giá trị lớn nhất của công trình nghiên cứu này là đã tạo ra cho một đội ngũ đông đảo những người Việt Nam chuyên nghiệp từ các trung tâm đại học và dưới đại học (gồm Điện Biên, Thái Nguyên, Đông bằng Sông Hồng, Huế, Tây Nguyên, Nha Trang, TP. Hồ Chí Minh và Cần Thơ), một cơ hội để phản ánh về thực tế ở Việt Nam và áp dụng phương pháp tiếp cận Phát triển nông thôn theo vùng (TBRD) mà có thể hỗ trợ đắc lực cho những mục tiêu của Chính phủ và Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn. Đây chính là điều mà cuốn sách này muốn gửi gắm tới các cơ quan nói trên cũng như cả nước nói chung.

Hà Nội, tháng 12 năm 2006

Francisco Amador
Đôn Tuấn Phong